

Самойленко Н. Б. Зовнішнє незалежне оцінювання як одна з форм об'єктивного контролю стандартів освіти (на прикладі тестів з англійської мови).

На сьогодні для вступу до вищих навчальних закладів України використовується зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) як одна з форм об'єктивного контролю стандартів освіти. У статті подані результати аналізу тестів з англійської мови, зокрема з'ясовано мету й специфіку цих тестів, проблеми, розглянуті основні рекомендації з підготовки до ЗНО з англійської мови.

Ключові слова: зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), якість освіти, контроль стандартів освіти, характеристика тестів, підготовка до участі в ЗНО з англійської мови.

Samoylenko N. External Independent Testing as one of forms of objective assessment of education standards (on the example of English language tests).

External Independent Testing (ZHO) as one of forms of objective assessment of education standards are nowadays widely used for entering higher educational establishments of Ukraine. In the article the results of analysis of tests of English are presented, purpose and specific of these tests, problems are described in particular, basic recommendations on preparation for External Independent Testing (ZHO) of English are considered.

Keywords: External Independent Evaluation (ZHO), quality of education, assessment of education standards, characteristics of tests, preparation for passing over External Independent Evaluation (ZHO) of English.

Святокум О. Є.
Харківський регіональний центр оцінювання якості освіти
(Харків, Україна)

ЗАВДАННЯ ВІДКРИТОЇ ФОРМИ ЯК ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВА ТЕСТУ ЗНО З ІСТОРІЇ

У статті проаналізовано можливість і доцільність повернення до тесту зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) з історії завдань відкритої форми. Спираючись на досвід проведення стандартизованих тестувань з історії у Польщі та Росії, автор робить висновок про те, що включення до тесту з історії відкритих завдань збільшує довіру суспільства до результатів тестування і сприяє підвищенню якості шкільної історичної освіти.

Ключові слова: зовнішнє незалежне тестування, Національна система моніторингу якості освіти, тест, тестові завдання відкритого типу, шкільна історична освіта.

Як і будь-яке нововведення, зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО) не всі науковці й педагоги-практики сприйняли позитивно. Зокрема, висловлювалося застереження, що ЗНО, усупереч традиціям фундаментальності освіти в Україні орієнтоване на відтворення фактологічної інформації, остаточно поховає розвивальний ефект у навчанні, а шкільна освіта буде зведена до "натаскування" на стандартні бази тестів. Проте навіть найбільш послідовні критики нової системи не заперечували того, що ЗНО дало змогу вперше отримати певну картину історичної підготовки випускників у масштабах держави.

Аналіз виконання завдань з історії України дозволяє зробити висновок не тільки про загальний рівень підготовки випускників, і про сформованість окремих предметних компетентностей, але і про якість програм, підручників, методики викладання предмета, тобто окреслити шляхи вдосконалення навчально-виховного процесу.

Сьогодні у суспільстві, здається, питання про те, бути чи не бути ЗНО, вирішене на користь зовнішнього оцінювання. Дедалі впевненіше утверджується думка про те, що ЗНО має стати одним із ключових елементів Національної системи моніторингу якості освіти. Проте найбільш актуальним залишається питання вдосконалення якості тестових завдань, у тому числі за рахунок збільшення кількості предметів ЗНО, які мають відкриту частину.

Питання запровадження ЗНО у контексті створення національної системи моніторингу та забезпечення рівного доступу до якісної освіти розглядали українські науковці Л. Гріневич, О. Ляшенко, В. Темненков та ін.

В. Горох, А. Милянник, С. Раков та ін. досліджували зарубіжний досвід проведення стандартизованих зовнішніх оцінювань як прототип Національної системи моніторингу якості освіти в Україні.

Наукові та методичні аспекти використання тестових технологій при оцінюванні рівня історичної підготовки учнів загальноосвітніх навчальних закладів, у тому числі й у ході проведення ЗНО, висвітлювали у своїх роботах В. Власов, В. Дудка, Л. Дудка, Ю. Комаров, О. Мокрогуз, В. Островський, В. Сутковий та ін.

Метою статті є спроба розглянути перспективи повернення до тесту ЗНО з історії відкритих запитань на підставі аналізу зарубіжного та власного українського досвіду проведення стандартизованих тестувань з предмета.

Мета і завдання ЗНО з історії України та всесвітньої історії визначені в програмі, затвердженій Міністерством освіти і науки України. Цілі ЗНО значною мірою відповідають як компетентнісному підходу до визначення рівня навчальної підготовки випускника загальноосвітнього закладу, так і міжнародній класифікації навчальних цілей. Крім того, вони дозволяють з'ясувати відповідність рівня цієї підготовки прийнятим в системі національної освіти стандартам. Винятками є мовленнєва та аксіологічна предметні компетентності та найвищий когнітивний рівень за Блумом – оцінка, сформованість яких тест ЗНО з історії навряд чи здатен перевірити через відсутність завдань відкритої форми.

Варто зауважити, що зовнішні стандартизовані тестування з історії у наших найближчих сусідів – Польщі та Росії – містять відкриту частину. Розглянемо детальніше зміст російського ЄДЕ та польської матури з історії у контексті окресленої в статті проблеми.

Стандартизований іспит з історії в Росії вважається складним, оскільки включає велику кількість запитань. На одне завдання учень витрачає 4 хвилини. Усього у тесті 40 запитань, які поділяються на три частини: 21 передбачає вибір одного варіанту з чотирьох запропонованих, 13 завдань – надання короткої відповіді у вигляді цифри або слова, останні 6 завдань вважаються складними, оскільки передбачають надання розгорнутої відповіді.

Завдання третьої частини включають роботу з історичним джерелом; аргументоване пояснення певних історичних явищ і фактів; надання характеристики історичного діяча за поданим планом. Правильно виконана третя частина тесту дає приблизно 34% балів [1].

Наші російські колеги переконані, що підвищенню якості освіти сприятиме поступова переорієнтація контрольно-вимірювальних матеріалів загальнодержавного тестування на оцінку предметної компетентності, тобто здатності вирішувати проблеми, пов'язані з різноманітними ситуаціями, як предметними й міжпредметними, так і ситуаціями, близькими до реального життя.

У Польщі, як і у більшості країн Європи, матуральні іспити виконують потрійну функцію:

- державна підсумкова атестація випускників старшої школи;
- вступні іспити до вишів;
- моніторинг навчальних досягнень випускників старшої школи.

Фактично мова йде про єдиний іспит – державну підсумкову атестацію у формі національних стандартизованих тестувань, результати якої використовуються для вступу до вишів і для моніторингу якості освіти [2].

Матуральний іспит з історії у Польщі дворівневий, тобто існує два тести – базовий і поглиблений, які складаються окремо. Тривалість тесту базового рівня складає

120 хвилин, поглибленого – 180. Максимальна кількість балів складає відповідно 100 і 50. Завдання обох тестів у своїй переважній більшості передбачають аналіз джерел, як текстових, так і візуальних. У контексті проблеми даної статті слід окремо зауважити, що правильні відповіді на відкриті запитання у тесті базового рівня матурального іспиту з історії дають 50% відсотків балів, у тесті поглибленого рівня – більше ніж 80%.

Більшість відкритих завдань вимагають від учасника тестування не просто записати правильний термін, поняття, назву але й обґрунтувати свою відповідь.

Для прикладу розглянемо кілька завдань тесту 2013 року. Нижче наведено умову одного з тестів базового рівня [3].

На основі сатиричного рисунку, опублікованого у польському сатиричному журналі 1939 року виконайте завдання.

Podróże ministra Becka, czyli: polityka równowagi ...

[w:] „Wróble na Dachu” 1939, nr 3, okładka.

(Підпис під рисунком – “Подорожі міністра Бека, або політика рівноваги”)

А. Поясніть сутність зовнішньої політики, яку зображує рисунок.

В. Назвіть історичних діячів, позначених на рисунку.

Номером 1 позначено...

Номером 2 позначено...

С. Оцініть, чи забезпечила політика, яку зображує рисунок, інтереси Польщі у 1939 році. Обґрунтуйте свою відповідь.

Правильне виконання наведеного завдання оцінюється у 4 бали. Уміщене далі завдання оцінюється у три бали. Воно також входило до тесту базового рівня і передбачало надання найбільш розгорнутої відкритої відповіді.

На основі гравюр часів французької революції XVIII ст. та власних знань виконайте завдання.

Гравюра 1. Податкова система у Франції напередодні революції

Гравюра 2. Пропозиції змін податкової системи у Франції

Пояснення: написи на рисунках позначають види податків та фінансових зобов'язань у Франції у XVIII ст.

Інтерпретуючи графічні елементи гравюр, поясніть пропоновані зміни у податковій системі Франції.

Для порівняння розглянемо кілька завдань тесту поглибленого рівня [4].

На основі джерел виконайте завдання.

Джерело 1. Фрагмент "Кведлінбурзьких анналів" (аннали, що писались в одному з німецьких монастирів).

1025. Болеслав, польський князь, дізнавшись про смерть імператора Генріха, протиправно привласнив [королівську] корону [...]. За цю його зухвалість Бог швидко його покарав, адже скоро він помер [...].

Джерело 2. Фрагмент картини Яна Матейка з циклу “Історія цивілізації в Польщі”

Objaśnienia:

postać kłęcząca:
Bolesław Chrobry (zm. 1025);

postaci stojące od lewej:
Radzim-Gaudenty (zm. ok. 1016) –
pierwszy arcybiskup gnieźnieński,
Reinbern (zm. ok. 1013) – pierwszy biskup
kolobrzescki,
Otton III (zm. 1002) – cesarz rzymski.

(Переклад підписів:

Пояснення: постать, що стоїть навколішки: Болеслав Хоробрий (номер 1025);
постаті, що стоять, зліва направо: Радим Гауденцій (номер біля 1016) – перший
архієпископ гнезненський; Рейнберн (номер біля 1013) – перший єпископ колобрежський;
Оттон III (номер 1002) – римський імператор.)

Чи відповідає зображена Яном Матейком сцена коронації інформації, що міститься у “Кведлінбурзьких анналах”? Відповідь обґрунтуйте.

Відповідь:

Обґрунтування:

Правильне виконання цього завдання принесе учаснику тестування 1 бал. Отже, тому, хто виконуватиме тест з історії поглибленого рівня, кожний отриманий бал дається складніше, ніж тим, хто обрав для складання тест базового рівня. Ще однією суттєвою відмінністю тестів двох рівнів є наявність у поглибленому завданні, що передбачає створення есе. Нижче наведено його текст.

Завдання включає дві теми. Виберіть одну з них для опрацювання.

Тема I.

Хрестоносці – поширювачі християнства на балтійському узбережжі чи загарбники? Охарактеризуйте й оцініть діяльність ордену хрестоносців на балтійському узбережжі у XIII – на поч. XVI ст.

Тема II.

Наші кордони? [...] Там, де наші борються і гинуть (Цитата з поетичної збірки В. Боронівського “Монте Кассіно”). Охарактеризуйте участь польських вояків у битвах поза межами Польщі під час II світової війни та оцініть вплив їх збройних дій на формування незалежної Польщі.

Максимальна оцінка за виконання цього завдання складає 20 балів.

Навіть наведені приклади завдань польської матури з історії дозволяють визначити, крім уже зазначених, щонайменше ще три її особливості, що варті наслідування в

українському тесті:

– наявність детальних пояснень до візуальних джерел: у такому вигляді зростає валідність тесту – ми перевіряємо історичні знання учасника тестування, а не його уважність або творчу уяву;

– чітка структурованість не тільки завдання, а й відповіді на нього: наявність спеціально відведених місць “відповідь”, “обґрунтування” у завданнях відкритого типу.;

– можливість для учасника обирати у найбільш відповідальному завданні.

До позитивних тенденцій у тестах ЗНО з історії України слід віднести зменшення кількості завдань репродуктивного характеру й збільшення таких, що спрямовані на виявлення рівня розуміння й осмислення основних елементів змісту, сформованості здатності застосовувати набуті знання. Саме в цьому напрямі слід продовжувати роботу з удосконалення тестових матеріалів з історії. Однією із складових цього процесу може бути повернення завдань відкритої форми.

Завдання відкритої форми мають бути двох видів:

– розгорнута відповідь у завданнях, які вимагають визначення причин, наслідків подій, характерних особливостей історичних процесів тощо;

– есе, яке передбачає створення характеристики історичного діяча, історичної події тощо.

Маючи величезні можливості щодо урізноманітнення змісту завдань при створенні відкритої частини тесту, слід пам'ятати і про проблемні питання, які також залишив попередній досвід – визначення чітких критеріїв оцінювання та підготовка екзаменаторів.

Усе наведене вище дозволяє зробити ряд **висновків і пропозицій щодо подальшого дослідження проблеми.**

Повернення завдань з розгорнутою відповіддю з історії до тесту ЗНО сприятиме підвищенню довіри до нього у суспільстві.

Поступова переорієнтація тестових завдань на оцінку всіх предметних компетентностей сприятиме, безумовно, не тільки зростанню довіри до ЗНО з боку представників як загальної середньої, так і вищої освіти, але й підвищенню якості історичної освіти.

З огляду на суспільну значущість тестування питання подальшого удосконалення змісту тестових завдань мають стати предметом обговорення широких кіл педагогічної громадськості, насамперед науковців, авторів підручників, управлінців, педагогів-практиків тощо.

Використана література:

1. Демонстрационный вариант контрольных измерительных материалов единого государственного экзамена 2013 года по истории [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.otbet.ru/app/attachments/ege/000/000/070/demo_history_2013.pdf
2. Раков С. А. Національна система моніторингу якості освіти Польщі як прототип Національної системи моніторингу якості освіти України / С. А. Раков // Вісник ТІМО. – 2012. – № 9-10. – С. 57-96.
3. Egzamin maturalny z historii. Poziom podstawowy [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://poznan.naszemiasto.pl/artukul/galeria/1842441,matura-2013-historia-poziom-podstawowy-arkusze-odpowiedzi,id,t.htm>.
4. Egzamin maturalny z historii. Poziom rozszerzony [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://d.naszemiasto.pl/k/t/fe/7d/519663b8014ae_z.pdf.

Святокум О. Е. Задания открытой формы как опыт и перспектива теста ВНО по истории.

В статье проанализирована возможность и целесообразность возвращения в тест внешнего независимого оценивания (ВНО) по истории заданий открытой формы. Опираясь на опыт проведения стандартизированных тестирований по истории в Польше и России, автор делает взвод о том, что включение в тест по истории открытых заданий увеличивает доверие общества к результатам тестирования и способствует повышению качества школьного исторического образования.

Ключевые слова: внешнее независимое оценивание, национальная система качества образования, тест, тестовое задание открытого типа, школьное историческое образование.

Sviatokum O. Open-ended questions as experience and perspective of the eit history test.

The article analyzes possibility and advisability of reintroduction of the open-ended questions into the External Independent Testing (EIT) history test. Based on the experience of the standardized testing performance in Poland and Russia the author concludes that introduction of the open-ended questions into the history test increases society's trust in the testing results and benefits the quality of school history education.

Keywords: External Independent Testing, national education quality system, test, open-ended question, school history education.

Сидоренко О. Л.
Харківський регіональний центр оцінювання якості освіти
(Харків, Україна)

СТВОРЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВА

У статті розглянуто роль зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) у сучасних процесах реформування освіти, його місце у Національній системі моніторингу якості освіти. Автор презентує регіональний досвід проведення освітнього моніторингу. На підставі аналізу світового досвіду створення національних систем моніторингу якості освіти запропоновано українську модель та окреслені шляхи її розбудови.

Ключові слова: державно-громадське управління освітою, зовнішнє незалежне оцінювання, якість освіти, моніторинг, національна система моніторингу якості освіти.

Одним із стратегічних напрямів розвитку української освіти визначено формування ефективної Національної системи моніторингу якості освіти, яка б охоплювала всі ланки: дошкільну; початкову, основну, старшу школу; вищі навчальні заклади. Важливим інструментом аналізу якості освіти повинно стати зовнішнє незалежне оцінювання (ЗНО), оскільки воно забезпечує об'єктивне вимірювання навчальних досягнень випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Слід зауважити, що навіть у перші роки проведення ЗНО соціологічне дослідження, здійснене в межах проекту “Гідна Україна”, засвідчило: загальнонаціональне впровадження ЗНО сприяло значному зниженню рівня корупції при вступі до ВНЗ і сприймається громадою як перспективний метод протидії корупції та підвищення якості знань випускників шкіл. У звіті, виданому за результатами дослідження, також відзначалося, що значна частина експертів, залучених до опитування, розглядають антикорупційну спрямованість як вторинну мету ЗНО. Більшість респондентів вбачають основні функції ЗНО у тому, щоб отримувати порівняльні дані про якість середньої освіти в Україні, а також забезпечувати рівні умови для випускників загальноосвітніх навчальних закладів щодо оцінювання рівня їхніх знань [7].

Роль ЗНО у створенні Національної системи моніторингу якості освіти суттєво посилює той факт, що управління освітою в Україні поступово формується як державно-громадське. За цих умов зовнішнє оцінювання має стати тим механізмом державно-громадської системи управління, що сприятиме розвитку й удосконаленню освітньої галузі, забезпеченню цілісності вітчизняної системи освіти, реалізації національних стандартів якості освіти тощо.

Питання впровадження моніторингових досліджень, у тому числі освітнього моніторингу як основного засобу визначення якості освіти, активно вивчали зарубіжні та